

Jeroen Clemens (a) & Ferdi Schrooten (b)

(a) Schrijver en zelfstandig (onderzoeks)journalist

(b) Helen Parkhurst Daltonschool / Universiteit van Amsterdam

Contact: ferdi.schrooten@gmail.com

jeroencl@gmail.com

Lesmodule ‘Verborgen familieverleden’. Een voorbeeld van innovatief onderwijs bij Nederlands in 2016

Nederlands is een prachtig vak, maar het kan nog beter. Het vak wordt immers door leerlingen en leraren niet altijd interessant en betekenisvol gevonden (Neijt e.a. 2015) en de aansluiting op de nieuwe vaardigheden die de digitale wereld van ons vraagt, kan beter (Clemens 2014; SLO 2015; Platform Onderwijs2032 2016). Dit is een uitdaging voor innovatieve leraren en scholen. De werkvloer neemt het voortouw. Er komen steeds meer mooie voorbeelden. De lesmodule ‘Verborgen familieverleden’ is misschien een inspirerend voorbeeld.

“Iedereen heeft ze: opmerkelijke, interessante, geheimzinnige, bewonderenswaardige, rare, maar ook beruchte en omstreden familieleden. Ook jij. Sommigen ken je of heb je gekend. Maar wat weet je eigenlijk van bloedverwanten die al lang geleden zijn overleden? Van sommigen heb je wellicht nog nooit gehoord, laat staan dat je de bijzondere belevenissen uit hun leven kent. In de lesmodule ‘Verborgen Familieverleden’ wak je niet alleen een vergeten dode uit jouw eigen familiegeschiedenis weer tot leven. Je vertelt ook zijn of haar verhaal, in de vorm van een geschreven meesterproef. De beoordeling telt mee als cijfer voor het vak Nederlands” (uit: lesmateriaal voor de leerling).

Ferdi Schrooten en Jeroen Clemens zijn aan het eind van schooljaar 2015-2016 gestart met een project in een van de klassen van Jeroen Clemens (Helen Parkhurst, Almere), toen een vwo-4-klas. Het project loopt inmiddels ruim een half jaar. De klas is nu een vwo-5-klas. Voor de lessenserie is één lesuur (60 minuten) per week uitgetrokken. We eindigen halverwege februari 2017. Dat betekent dat er ongeveer 20 lessen beschikbaar zijn voor instructie, planning en begeleiding. Naast deze lessen, werken de leerlingen ook aan hun onderzoek.

Een tijdje geleden nam Ferdi Schrooten (schrijver en (onderzoeks)journalist met twee decennia ervaring bij tv, print en online media in binnen- en buitenland) contact op met Jeroen Clemens (leraar Nederlands, onderzoeker en consultant). Ferdi wilde praten, omdat hij een avontuurlijk onderzoek had gedaan naar een onduidelijke oom,

Nonk Theo, die in de jaren 1950 was geëmigreerd naar Australië en daar rijk wilde worden met goud zoeken. Hij wist dat Jeroen Clemens veel bezig was met onlinegeletterdheid en geïnteresseerd is in betekenisvol en uitdagend onderwijs. Hij zag veel aanknopingspunten tussen zijn onderzoek en het werk rond onlinegeletterdheid en uitdagend onderwijs voor nu. Dat vond Jeroen ook.

‘Verborgene familieverleden’ is een vernieuwend lesprogramma voor het voortgezet onderwijs. Het is eigenlijk een replicatieonderzoek – maar dan in een *light* versie – van het onderzoek van Ferdi, op het niveau van de leerlingen. Deelnemende leerlingen halen informatie boven water over een lang geleden overleden familielid dat, om wat voor reden ook, de nieuwsgierigheid wekt. Er moet niet al te veel bekend zijn over het familielid; er moet ook nog wat te speuren en te ontdekken zijn. Als start en als bron van inspiratie verdiepen de leerlingen zich in het boek *Nonk Theo en de mijnen* van Ferdi Schrooten (2015). Zijn boek (zie ook: www.nonktheo.nl) beschrijft de bij tijd en wijle gekmakende zoektocht naar sporen van een dode oom, die in Australië een even avontuurlijk als tragisch bestaan kende als pionier, kangoeroejager, geluk- en goudzoeker. In zekere zin gaan de leerlingen binnen de lesmodule op zoek naar hun eigen ‘Nonk Theo’, maar dan in miniatuur en in hun eigen familie. De ideeën van de leerlingen zijn bij aanvang al zeer divers: van iemand die in de jaren 1930 voetbalde bij Ajax tot iemand in het leger van Napoleon. De uitkomst is compleet ongewis. Dat maakt het proces spannend. Tegelijkertijd raakt het de leerlingen persoonlijk: ze wekken een bloedverwant tot leven. Op basis van gevonden en gewogen informatie schrijven de leerlingen uiteindelijk een meesterproef voor het onderdeel ‘schrijven’ binnen het vak Nederlands. We onderzoeken of het ook elders zou kunnen gelden, bijvoorbeeld bij het vak ‘Onderzoek & Ontwerpen’.

Op deze manier willen we het leren betekenisvol maken, de motivatie vergroten en Nederlands minder saai maken. Er wordt veel aandacht besteed aan onderzoeksvaardigheden en onlinegeletterdheid, vaardigheden die op de wensenlijst staan voor de vernieuwing van het vak. De leerlingen leren systematisch onderzoek te doen en het onderzoek kan via alle denkbare bronnen: ‘levend’, ‘papier’, ‘digitaal’, ‘online’ en ‘offline’. Denk daarbij onder meer aan interviews, (online) databanken en archieven. Het vak Nederlands wordt hierdoor ook functioneel en wordt meer dan alleen maar een los vak. Later, als we deze lesmodule hebben geëvalueerd, kunnen we – denken wij – ook andere vakken, zoals ‘Geschiedenis’, ‘Maatschappijleer’ en ‘CKV’, bij het lesprogramma aansluiten. Dat maakt de lesmodule vakoverstijgend.

Dit lesproject past goed in recente ontwikkelingen in het denken over onderwijsvernieuwingen. ‘Verborgene Familieverleden’ is een voorbeeld van ‘betekenisvol onderwijs op maat’, zoals gepropageerd in de toekomstagenda *Ons onderwijs2032*, onlangs nog gepubliceerd door het Platform Onderwijs2032. Binnen de lesmodule worden kennis en vaardigheden ontwikkeld door de creativiteit en de nieuwsgierigheid van de leerlin-

gen aan te wakkeren en in te zetten. Motivatie komt voort doordat wordt geleerd aan de hand van ‘het echte leven’ en doordat we bovendien nauw aansluiten bij het eigen ik en de eigen familie. Tevens draagt de lesmodule bij aan persoonsvorming en identiteitsontwikkeling van leerlingen, de belangrijke pijlers van ‘toekomstgericht leren’. In al haar samenhang draagt de lesmodule bij aan *Bildung*, ontwikkeling en ontplooiing van leerlingen tot zelfstandige volwassenen die – om in termen van *Ons onderwijs 2032* te spreken – “vaardig, waardig en aardig” zijn.

Het project is dit schooljaar echt van start gegaan. In de workshop op HSN vertellen Ferdi Schrooten en Jeroen Clemens over hun ervaringen met het uitvoeren van het project en gaan ze in discussie over de waarde van deze manier van onderwijs. Ook zal worden gesproken over manieren om deze onderwijsmodule elders te gaan uitvoeren.

Inmiddels geniet de pilot ‘Verborgen Familieverleden’ al een aardige statuur. Uitgeverij Wereldbibliotheek schaart zich, in de persoon van uitgever Koen van Gulik, achter het project, net als Paul Schnabel, oud SCP-directeur en voorman van het Platform Onderwijs2032. Schnabel schrijft over ‘Verborgen Familieverleden’: “Ik steun uw plan dus van harte en het past ook zeker bij de ideeën van Platform Onderwijs2032”. Het CBG/Centrum voor Familiegeschiedenis laat bij monde van Rob van Drie, hoofd sector expertise en plaatsvervangend directeur, weten: “U heeft een interessant project onderhanden”. Onderdeel van de lesmodule is een bezoek van de leerlingen aan het CBG, onder meer voor *research* in oorspronkelijk materiaal aldaar in de Bronnenzaal. Anderen, buiten school, willen graag meedoen als onderzoeker. Zo zegt Malon Hamoen-Giraldi, mede-eigenaar en directeur van Euro-Com International BV en specialist op het vlak van taal en cultuur: “Dit is echt een heel inspirerend project. In plaats van het klakkeloos reproduceren van kennis uit een studieprogramma [...] worden leerlingen uitgedaagd tot zelf denken, vragen stellen, zelfstandig werken, samenwerken, overleggen, onderzoek doen en hun online geletterdheid verbeteren! Deze vaardigheden zullen hen van pas komen, wat ze later ook besluiten te gaan doen”. Malon is meteen begonnen met eigen onderzoek en komt op bezoek als inspirator voor de leerlingen.

Referenties

Artikelen, boeken en rapporten

- Clemens, J. (2014). “Online tekstbegrip en online geletterdheid. Het nieuwe lezen, anders bekeken”. In: *Levende Talen Magazine*, 2014 (4), p. 4-8.
- Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling SLO (2015). *Curriculumspiegel Deel B: vakspecifieke trendanalyse*. Enschede: SLO.

Neijt, A. e.a. (2015). 'Manifest Nederlands op school. Meer inhoud, meer plezier, beter resultaat'. Online raadpleegbaar op: <https://vakdidactiekgw.nl/wp-content/uploads/2016/01/Manifest-Nederlands-op-School.pdf>.

Platform Leraar 2032 (2015). 'In het curriculum toont zich de meester!'. Leusden: [eigen beheer].

Platform Onderwijs2032 (2016). *Ons onderwijs2032. Eindadvies*. Den Haag: Bureau Platform Onderwijs2032.

Schrooten, F. (2015). *Nonk Theo en de mijnen*. Amsterdam: Uitgeverij Wereldbibliotheek.

Websites

- <http://www.nonktheo.nl> (onderzoek van Ferdi Schrooten)
- <http://jeroenclemens.nl> (het werk van Jeroen Clemens)